

Alkotómunka a festőtelepeken

Az immár hat esztendeje létező és gyümölcsöző vajdasági festőtáborokról már elég sok szó esett beszélgetésekben és sajtóban egyaránt.

Elég sokszor hangsúlyozták már, hogy a festőtábor a műpártolás, mégpedig a társadalmi műpártolás egyik igen szerencsés formája, kivált mai feltételeinkben, amikor sok minden még meglehetősen tisztázatlan és rendezetlen a társadalom és a képzőművészet viszonyában. A festőtáborok kétségtelenül sokat jelentenek ma, még akkor is, ha nem teremnének semmi más gyümölcsöt, ha nem létüknek értelme pusztán a társadalmi műpártolásnak erre a kedvező formájára sorítkozna. Már csak azért is tovább kell ápolni és fejleszteni őket, mert a többi, nagyrészt mesterséges kapcsolat mellett a társadalomnak és a képzőművészetnek ma még úgyszólván egyetlen természetes kapcsolatát jelentik.

Ez alkalommal különösen arra akarok rámutatni, és arról akarok bővebben szólni, mennyire és hogyan hatnak a festőtáborok a festők alkotómunkájára, felfogásuk kialakulására, egyéniségük formálódására. Tény, hogy már eddig is volt bizonyos szerepük ebből a szempontból, sőt, olykor jelentős szerepük is. Azt mondom, bizonyos szerepük, mert ez a szerep nem döntő jelentőségű a festőművész alkotó munkájának folyamatában, mert a művészek felfogása és egyénisége kialakult volna akkor is, ha egyáltalán nem lettek volna művészttáborok, mint ahogyan a művészttáborok előtt is többé-kevésbé kialakult. Ezért is törekszem arra, hogy csak arról fejtsem ki annyira amennyire-objektív véleményemet, hogy a festőtáborok ezt, hogyan segítették elő, hogyan egészítették ki, vagy legalább is mennyire ösztönözték a festőket, hogy világosabban meghatározzák felfogásukat és tisztábban kialakítsák egyéniségüket. Ha csak elenyésző részük van is ebben — márpedig meggyőződésem szerint bizonyos esetekben érezhetőbb hatást is gyakorolnak — akkor ez bizony jelentős dolog, kivált ha figyelembe vesszük, hogy a festőtáborok csak rövid idő óta léteznek.

Amikor megkíséreltem megvilágítani mekkora és milyen hatással voltak a festőtáborok azoknak a festőművészeknek az alkotómunkájára, akik az elmúlt néhány év alatt a táborokban tartózkodtak, akkor bizonyos értelemben ennek a tájnak a festőművészeire kell szorítkoznom, mégpedig azért, mert azt hiszem, hogy világosabban kialakíthatom véleményemet, ha ismertebb, biztosabb talajon járok.

Vizuális benyomások ébrednek az emberben, mihelyt tudatosan vagy tudattalanul fogékonyvá válik a látottak iránt, vagyis kétségtelenül még mielőtt bárki is elhatározná, hogy mondjuk, festő lesz. A művészi fogékonyság forrásai majdnem mindig közel állnak az emberben, gyakran már egész korán felhalmozott, közvetlen vagy távolabbi környezetből nyert vizuális benyomások forrásaikhoz, még ha nem teljesen azonosak is velük. Semmiesetre sem vallom azt a nézetet, hogy a festőművész megérése csak ezekkel és csak ilyen vizuális benyomásokkal táplálkozik, de kifejlődésében kétségtelenül fontos, olykor sorsdöntő szerepük is van. Ezek a benyomások a gyermekkoruktól fogva halmozódnak, amikor a fogékonyság a legtisztább, gyakran sok olyan képzettársítást indítanak el, amelyek nélkül sok művészi egyéniség művészi érteke vajmi nehezen képzelhető el és nehezen magyarázható meg.

Ezért fordulok ennek a tájnak festőművészei felé, akik itt nőttek fel ezen a tájon és egybeforrtak vele, akiknek szellemi felfogása nagyjából ezen a tájon alakult ki, bármilyen más hatás alá kerültek is, tekintet nélkül eltérő felfogásaikra, személyi törekvéseikre, hajlamaikra és kifejezési módjukra. A vajdasági festőművészek nagy része majd minden festőtáborozáson kezdettől fogva részt vett, sőt, talán inkább vendéglátónak érezte magát, mint vendégnek. Ezért hiszem, hogy a táborozáson való részvételük óta, munkájukban és művészi egyéniségük kialakításában elért eredményeik nyilvánvalóbbak és felmérhetőbbek.

Abban a törekvésemben tehát, hogy minél világosabb legyek, ennek a terjedelmes síkságnak a foglyaira gondolok, azokra, akik az első pillanattól kezdve, amikor az ember érezni kezdi az életet, hívek maradtak hozzá, bármilyen nézeteket valljanak is egyébként mint emberek és mint festők. Ez a síkság, amelynek árnyalatai szinte észrevehetetlenek és alig láthatók, ez a síkság, amely nem nyújt meglepő, még kevésbé olcsó hatásokat, rendkívül dús kincseket rejteget és nagy bőségben kínálja az iránta fogékony, mindenekelőtt pedig a benne nevelkedett festőművészeknek. Amikor ezt ennyire hangsúlyozom, semmiképpen sem gondolok arra, hogy a vajdasági síkság nem ösztönözheti és nem izgathatja azokat a festőművészeket is, akik nem forrtak össze vele, mert ha ezt állítanám, egészen jogosulatlanul csökkenteném ennek a tájnak vonzó és csábító erejét. Mégis elsősorban azoknak a tápaszbalataira gondolok, akiknek szívükhöz nőtt a síkság és a síksági táj, még a friss

gyermeki benyomások óta, amelyek nem halványulnak el, sőt, majdnem mindig újabbakkal, érettebbekkel gyarapodnak

A festőművészre rendszerint sorsdöntő hatásal van a kör-

A topolyai művésztelep szerény kis társalgója mindig népes

nyezet, amelyben mozog, kivált akkor, ha egész életét benne tölti, még akkor is, ha egyúttal, gyakran ugyanolyan erős más hatások is érvényesülnek, mint ahogyan ma, a gyors és könnyű közlekedés idején elkerülhetetlenül érvényesülnek is. »A festőművész — ahogyan Matisse mondja — átvesz a környezetéből mindent, ami belső képzeletét táplálhatja, akár közvetlenül, úgyhogy amit fest, megjelenik a kompozícióban, akár hasonlóság révén.« Matisse ezzel csak szépen megfogalmazott egy bevált igazságot, amely ennek a tájnak foglyulejtett festőművészeire is teljes mértékben alkalmazható. Úgy látszik, ez a síkság és ennek a síkságnak a légköre nem engedik meg, hogy a festőművészek bármit is kigondoljanak, hanem engedelmességre — bár nem rabszolgai engedelmességre — készíteti őket és csak annyi szabadságot enged nekik, amennyi elősegíti ezt a síkságot és egyúttal jómagukat is, a síkság által foglyulejtett művészeket minél hívebben kifejezzék. Ez így helyes és jó, mert amúgy sem lehet sokáig kigondolni a dolgokat a kigondolás a művészetben vajmi rövid lélekzetű, a szabadság pedig mégis lehetőséget nyújt mindenkinek, hogy ki-ki értéke szerint, annyira menjen az elvonatkoztatásban, amennyire szükségét látja és annyit meglásson, amennyit meglátani képes. Elie Faure ezt mondja Cézanne-ról: »Ő nem gondolt ki semmit, mert képtelen volt bármit is kigondolni. Pusztán »motívumok« alapján képes volt az elvonatkoztatás és a leegyszerűsítés végső határáig elvonatkoztatni és leegyszerűsíteni«. Nekem úgy tűnik, hogy ezeknek a síksági tájaknak hívei is — amelyekben a festőtáborok megszülettek — képesek csak »motívumok« alapján elvonatkoztatni és leegyszerűsíteni — természetesen annyira, amennyire ki-ki szükségesnek tartja és amennyire tudásából telik —, hogy kifejezési módját kikristályosítsa.

Végezetül milyen mértékben hatottak a festőtáborok a festőművészek alkotómunkájára és mennyire segítették elő, hogy tovább haladjanak már kitaposott útjukon vagy talán azt is, hogy egyéniségüknek megfelelő új utakat találjanak?

Va ahányszor a festőművész a benyomások új forrására bukkán, izgalmában úgy tűnik neki, hogy valaminek a kezdetén van. Ez persze csak úgy tűnik, mert aki egyszer már elindult, csak folytathatja útját és nem kezdheti újra. Am ha mégis úgy érzi, hogy úrra a kezdet elején áll, ez a szellemi egészség és a szellemi éh-é; kedvező jele és ez egészen természetes azoknál, akik valamit alkotnak, bármilyen is alkotásuk színvonala.

Mindazokat, akik a táborozást nemcsak kellemes és újszerű nyaralásnak tekintették, a festőtáborozásokon való részvétel alkotó lényük gyorsabb kibontakozásához műllhatatlanul szükséges élménye kel frissítette fel, s új ösztönzést adott nekik. Éppen így kétségtelen az is, legalább is amennyire az elmúlt öt esztendő alatt megfigyelhettem, hogy az ösztönzésnek és az izgalomnak ezek a változások és friss forrásai mindannyiunkat — kit gyorsabban, kit lassabban — tovább vittek abban a bonyolult és hosszantartó folyamatban, amelyben világosabban kirajzolódnak kívánságaik, felfogásaik és művészi kifejezéseink. Ezt a festőtáborozás minden egyes részvevője maga mondhatja meg a legjobban.

Mindannyiunk élete és munkája többé-kevésbé viszonylag szűk körök között van zárva és valahogyan tudattalanul is mozdulatlan körökben maradunk mindaddig, amíg valamilyen vonzóerő nem mozdít meg bennünket. Ilyen vonzóerő számunkra a festőtábor, és sokan közülünk már előre készülünk a táborozásra, mert tudjuk, hogy egyik-márik táborban már várnak azok a motívumok, amelyek felgyújtják a tudatunkban pislákoló és érlelődő szikrát, vagy olyan meglepetésekre számítunk, amelyek új izgalmakat keltenek bennünk és talán új kilátásokat is fölfednek előttünk felfogásaink kristályosodására és kifejezésünk tisztulására.

Ha nekem, mint a táborozások kezdettől fogva való részvevőjének meg kellene mondanom, hogy mennyire vált hasznomra a táborokban való tartózkodás és mennyire segített festőművészi megnyitásban a közömbös, nem haboznék azt állítani, hogy sokat segített, tágabb lehetőséget nyújtott élményekre, új távlatokat nyitott előtttem; azt válaszolnám, hogy ez alatt az öt esztendő alatt új, azelőtt sohasem sejtett motívumok hoztak izgalomba, amelyek megfelelnek zirkózott természetemnek, táplálják és elősegítik, hogy tisztábban megnyilatkozzék, mint azelőtt.

Közvetve arra készítetett, hogy kifejezési módomat megtisztítsam minden szükségtelentől és feleslegestől, ami gátolná festőművészi közölnivalóm egyszerűségét és tisztaságát. Lehetséges, hogy enélkül is érintkezésbe kerültem volna valamelyik ilyen motívummal, de csak futólag, márpedig a tartósabb élményhez és az érettebb megvalósításhoz ez nem elegendő.

Mint ennek a síkságnak kezdettől fogva híve és nyílt és mindig vonzó, csábító látóhatárainak szerelmese, ma még ragaszkodóbb híve mélyebb és érettebb szerelmese vagyok mindannak, amit ez a síkság, mint embernek és festőművésznek önzetlenül kínál.